

Era un secret - Ponç Puigdevall

La literatura és el regne del plaer: no de l'escriptor, sinó del lector. Ara bé, aquest plaer no sempre és el de la transparència, de la claredat, de l'ordre jeràrquic. Hi ha un altre plaer, emparentat amb el barroc: el plaer del trencaclosques, del laberint obsessiu, de la concentració absoluta, de la descodificació laboriosa. *Era un secret*, el llibre de relats de Ponç Puigdevall, ofereix aquesta mena de plaer, iniciàtic i transcendental.

El que m'ha impressionat més del llibre és la unitat dels dotze contes: unitat temàtica i unitat estilística. Cadascun dels relats presenta una aproximació a una de les formes de la desesperança, cadascun dels protagonistes està instal·lat en una claudicació que complementa les altres. Ponç Puigdevall ha teixit un text dens i sense desfilats, que reté l'atenció del lector no perquè sigui fàcil de llegir, sinó perquè en la seva prosa minuciosa i dilatada no hi ha cap detall negligible. El lector no passeja pel text amb la ment distreta pels requeriments de la quotidianitat, sinó que és absorbit, atrapat per la implacable teranyina del llenguatge.

Era un secret menysprea la brevetat: les frases, els paràgrafs i els relats són llargs i densos, farcits de subordinades que envolten els protagonistes com un malson. L'estil és l'encarregat de crear versemblança i profunditat: de fer-nos creure el que diuen les paraules. Ponç Puigdevall ha optat per un estil tortuós que s'adiu amb el sofriment dels personatges, per una impostació sostinguda que acaba creant una estranya melodia, la bellesa salmòdica de l'esgotament, de la ferida, de la ruïna, d'una lucidesa més poderosa que l'instint de supervivència.

L'estil d'*Era un secret* no prové del periodisme ni de l'oralitat. No busca la naturalitat, la ironia fàcil, la sorpresa final, ni tan sols la creació d'un clímax narratiu: l'estructura argumental no és lineal, sinó envolvent. No es conforma amb la insinuació ni aspira a l'exhaustivitat: l'autor destria el seu objectiu entre totes les formes que poblen el relat (un personatge amb tendència a la ruïna moral) i li dirigeix una mirada escrutadora que esgota totes les perspectives; el lector s'ha d'encarregar de construir els altres objectes necessaris per situar, entendre i digerir el text.

L'ordre dels relats no és -no podia ser- el cronològic. Ponç Puigdevall ha sotmès l'acció a un desordre fecund i laboriós, que el lector (un lector actiu, creat, filtrat i potenciat pel text) ha de saber reconstruir. Perquè la reconstrucció és possible: l'autor no renuncia al sentit (una varietat de l'estafa que no sempre és mal vista per la crítica), sinó que es limita a ocultar-lo. El que converteix *Era un secret* en un gran llibre és el fet que, quan el lector descobreix el secret, s'adona que la xarxa de paraules que l'ocultava pren sentit i es col·loca al servei del missatge. El llibre, en definitiva, no és un exercici de criptografia inútil, sinó un rigorós filtre de lectors i alhora un regal esplèndid per als lectors que superen totes les proves.

La suprema honestetat de l'escriptor consisteix a escriure el llibre que li agradaria llegir. *Era un secret* no és fruit de l'encàrrec ni d'un estudi de mercat, sinó l'obra d'un lector exigent que decideix convertir-se en autor sense oblidar el nivell de rigor que demana als seus llibres preferits. Llibres que hem de buscar en la tradició centreeuropea, en l'oceà Faulkner i en els recargolaments sintàctics de Juan Benet. Si l'obra de Ponç Puigdevall no s'assembla a res del que hem llegit en català és perquè els seus referents es troben tan lluny de la Renaixença com del Noucentisme.

El lector d'*Era un secret* se sent transportat a un altre espai: no de manera còmoda, perquè l'autor és partidari de rutes tortuoses i de destins llunyans i poc transitats. No és un viatge fàcil, no és un paisatge popular el que contemplem quan arribem, i el conductor no ens facilita les coses. Però és un dels millors viatges que ens pot oferir la narrativa catalana actual.